

володіти постійно формується сучасним споживацьким індивідуалізованим суспільством (Ильїна І., 2014).

Отже, у переважної більшості опитаних підлітків, юнаків, молоді та дорослих спостерігаються середній та вищий від середнього рівні вираженості соціальних страхів. Найвищий рівень СС спостерігається у молоді, найнижчий – у підлітків, що детермінується особливостями соціальної ситуації їх розвитку.

Найбільш актуальними соціальними страхами, спільними для всієї вибірки, стали: страх за здоров'я близьких; страх смерті; різноманітні прояви страхів, пов'язаних зі становленням та підтриманням соціального статусу (осуду оточуючих; екзаменів; публічних виступів; не виправдати власних очікувань; самотності; відкидання).

Ляховець Л. О., Костащук Г. Г.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ У СТУДЕНТІВ З РІЗНИМ РІВНЕМ СФОРМОВАНOSTI КОМПОНЕНТІВ БЕЗПЕКИ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства в сучасних умовах з урахуванням кардинальних змін в усіх сферах суспільного життя: інтегрування національної системи освіти в європейський і світовий освітній простір.

Психологічна безпека – це стан психологічної захищеності, а також здатність людини і середовища відображати несприятливі зовнішні і внутрішні впливи. Питаннями моделювання та проектування освітнього середовища, в якій особистість запитана, і вільно функціонує, а її учасники відчувають захищеність і задоволення основних потреб, займалися: І. Баєва, М. Бітянова, О. Бондарчук, В. Надрага, В. Панов, О. Філь, Т. Цюман та ін.

Психологічне благополуччя являє собою динамічну сукупність психічних властивостей особистості, які забезпечують злагодженість між вимогами людини й

суспільства, що є одним із першорядних умов вдалої самореалізації; передбачає зацікавленість в існуванні, самостійність міркувань та ініціативу, уподобання у певній галузі діяльності, активність і незалежність; відповідальність і спроможність до ризику, віру в себе і повагу до іншого, розбірливість у засобах досягнення мети тощо. В Україні вивчення даного феномена та його чинників припадає на кінець ХХ ст. і пов'язується з іменами Г. Балла, О. Бондарчук, О. Бочарової, М. Григор'євої, Л. Карамушки, Л. Куликова, А. Москальової, О. Паніна, П. Фесенко та ін.

Важливою умовою психологічного благополуччя виступає спеціальним чином влаштоване освітнє середовище, в якому студент проводить переважну більшість свого часу (Пучкова Г., 2003). Під безпекою освітнього середовища (далі – БОС) розуміють стан освітнього середовища, вільного від проявів психологічного насилля у взаємодії, яке сприяє задоволенню особисто-довірчого спілкування, створює референтно-значуще середовище і забезпечує психічне здоров'я включених до нього учасників (Баєва И., 2013). Наразі освітнє середовище сучасного ВНЗ не захищено від впливу несприятливих соціальних тенденцій (криміналізації соціальних відносин, розповсюдження насилля через ЗМІ, ріст чисельності і розширення спектру соціально-незахищених та девіантних контингентів та ін.), що й породило потребу у вивченні психологічної безпеки освітнього середовища ВНЗ.

Ціль дослідження – проаналізувати особливості прояву психологічного благополуччя студентів-психологів з різним рівнем сформованості компонентів безпеки освітнього середовища.

З метою вивчення зазначених вище феноменів нами було використано наступні методики: для діагностування ставлення до освітнього середовища використовувалася модифікована до відповідної вибірки анкета «Психологічна діагностика безпеки освітнього середовища ВНЗ» І. Баєвої; для виявлення вимірів психологічного благополуччя: «Шкала базисних переконань» Р. Янофф-Бульман (в адаптації М. Падун, А. Котельникової), «Шкала психологічного благополуччя» К. Ріфф (в адаптації Т. Шевеленкової); «Шкала задоволеності життям» В. Хашенка.

Опитування проводилося протягом 2018 р. на базі психолого-педагогічного факультету Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка і охопило 80 студентів, віком 18-22 роки.

Аналіз отриманих результатів засвідчив, що для переважної більшості респондентів характерний середній рівень вираженості психологічної безпеки освітнього середовища. Серед компонентів БОС у 30% опитаних на високому рівні сформованості перебуває поведінковий; у 21,2% студентів – емоційний; високого рівня сформованості когнітивного компоненту не виявлено взагалі.

Показники психологічного благополуччя студентів відповідають середньому рівню вираженості вимірюваних особливостей (76,1%), у 16,1% опитаних – низький загальний рівень психологічного благополуччя і лише 4,8% респондентів почуваються душевно комфортно.

У структурі психологічного благополуччя студентів слабо виражені такі фактори, як: «позитивні стосунки з іншими» (відсутні теплі, довірчі, близькі стосунки з наявним соціальним оточенням); «управління середовищем» (відчуття неспроможності скоригувати зовнішні обставини, змінити щось на краще у власному житті); «мета у житті» (відсутність чітких переконань і настанов, які б визначали мету їх життя); «особистісне зростання» (відчуття особистісної стагнації, відсутність нового поведінкового репертуару, нудності та безбарвності життя). Яскраво виражений лише фактор «автономія» (здатність приймати окремі рішення, незважаючи на думку свого оточення).

Вивчення базових потреб студентів (як основного ядра суб'єктивного світу особистості) та переважно середні значення рівня їх сформованості, засвідчують, що опитані не мають чітко виражених переконань стосовно низки явищ оточуючого світу і самих себе. Найбільш вираженими є переконання щодо доброзичливості світу, соціуму та власної удачливості.

Оцінка загальної задоволеності життям продемонструвала, що лише четверта частина студентів задоволена своїм соціально-економічним становищем і п'ята частина – рівнем реалізованості персональних потреб.

Виявлено низку взаємозв'язків між показниками вираженості компонентів БОС та основних вимірів психологічного благополуччя студентів-психологів, а саме, наявний значущий:

1) Позитивний кореляційний зв'язок між когнітивним компонентом ставлення до БОС та: відчуттям своєї вдачі, здатністю до управління соціальним оточенням, до досягнення поставлених життєвих цілей, до задоволення персональних потреб і самоприйняттям. Можна припустити, що створенню сприятливого уявлення про такий соціальний об'єкт, як освітнє середовище конкретного ВНЗ, сприяє віра у власну вдачу, здатність й вправність сучасного студента у задоволенні власних персональних та комунікативно-ділових потреб, впевненість у власній цінності та унікальності, а також переконаність у можливості досягнення будь-яких цілей у житті. Особливе місце тут посідає управління соціальним середовищем, яке, на думку О. Григоренко, припускає наявність якостей, що дозволяють студенту успішно оволодівати різноманітними видами діяльності, отримувати бажане, долати труднощі на шляху досягнення цілей (Григоренко О., 2009). Переважна більшість зазначених вище особливостей пов'язано, на думку сучасних дослідників (О. Волкова, О. Ісаєвої, Л. Карпушиної, Т. Лумпієвої, С. Месникович, С. Скутневої та ін.), не тільки із переживанням стану психологічного благополуччя, але й зі специфічними особливостями нинішнього студентства як окремої соціально-професійної групи-представників так званого «покоління Z» (Лумпиева Т., 2013).

2) Негативний кореляційний зв'язок між когнітивним компонентом ставлення до БОС та автономією, оскільки переважна більшість сучасних студентів, формуючи свої уявлення про освітнє середовище ВНЗ, почувається комфортно не в ситуації самостійного пошуку інформації про конкретний начальний заклад, а орієнтуючись на думку та пораду старших за віком чи більш досвідчених осіб (батьків, студентів старших курсів чи випускників обраного начального закладу).

3) Позитивний кореляційний зв'язок між поведінковим компонентом ставлення до БОС та: ціллю у житті,

самоприйняттям, задоволенням персональних потреб, гармонійними сімейними стосунками і задовільним соціально-економічним статусом. Логічно припустити, що активне здійснення певних замислів, планів й очікувань, які пов'язуються студентами з безпечним освітнім середовищем їх ВНЗ, можливе лише за умови їх впевненості у правильності обраних життєвих цілей, задоволення нагальних персональних, родинних та соціально-економічних потреб, що, у цілому, свідчить про повне прийняття ними себе такими, якими вони є в реальній дійсності. Важливим є той факт, що у студентів є певні життєві цілі і відчуття спрямованості на їх втілення, і певні переконання, котрих дотримуються юнаки і які водночас виступають джерелом постановки короткочасних цілей.

4) Позитивний кореляційний зв'язок між загальним показником ставлення студентів до БОС та: вдачею, самоприйняттям, сім'єю і соціально-економічними відносинами. Як бачимо, основою психологічного благополуччя студентів виступають: уявлення про безпечність середовища закладу вищої освіти (відчуття захищеності, внутрішньої гармонії, психологічної рівноваги), впевненість у своєму фінансовому стані (переважна більшість опитаних – працююча молодь), задоволеність родинними зв'язками й своїм статусом у батьківських чи власних сім'ях. Зазначені компоненти виступають своєрідним ресурсом, що сприяє гармонійному особистісному розвитку студентів. Психологічного комфорту юнакам додає і самоприйняття, яке свідчить про позитивну оцінку себе та свого життя в цілому, усвідомлення й прийняття не лише своїх позитивних рис, але й недоліків. Дещо нетиповою у цьому переліку здається «вдача» як складова психологічного благополуччя юнака, але пояснити цей факт, на думку І. Остапенко, можна міфологізацією його свідомості. У сучасному суспільстві порушена цілісність свідомості особистості, відсутні ідеали та інші настанови, немає впевненості у майбутньому, і все це стимулює прагнення особистості до міфу (Остапенко І., 2016). Звідси, – віра сучасного студента у те, що він все зможе, всього досягне, навіть не докладаючи необхідних зусиль, бо йому просто щастить.

5) Негативний кореляційний зв'язок між загальним показником ставлення до БОС та автономією. Ймовірно, студент відчувається комфортно у навчально-виховному процесі, якщо не демонструє надмірного прагнення до незалежності, не протиставляє своїх думок переконанням більшості, не виявляє нестандартності у міркуваннях і поведінці, тобто дотримується поглядів та правил, прийнятих у ВНЗ.

Отже, психологічно благополучними відчуваються студенти, впевнені у безпеці/незагрозливості освітнього середовища конкретного закладу вищої освіти, у власному фінансовому та родинному статусі, що приймають себе такими, якими вони є у реальному світі, удачливі, готові долучитися до поглядів оточуючих і покластися на їх думку у прийнятті важливих для себе рішень.

Максименко Н. Л.

ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРЕДИКТОРИ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІТ-ФАХІВЦЯ

В умовах економічного розвитку сучасної України ІТ-галузь зростає зі швидкістю 20-30% на рік. На думку фахівців, згадана динаміка є цілком реалістичною і в майбутньому. Експерти «GlobalLogic Україна» прогнозують, що до 2020 року ІТ-індустрія за обсягом експорту з показником 8 мільярдів доларів може стати другою в нашій країні, поступаючись лише металургійній галузі. За минулі 20 років роботи українські ІТ-спеціалісти акумулювали потужний досвід і отримали добру репутацію на світовому глобальному ринку. Вітчизняні розробники зарекомендували себе як фахівці для вирішення особливо складних, новаторських, креативних завдань (Чорний А., 2018).

З огляду на специфіку професійної діяльності ІТ-фахівців, а саме їх тісної взаємодії з інформаційними технологіями, які уособлюють як основний зміст, предмет і мету їх фахової освіти, так і засіб реалізації безпосередньої професійної